

Director Editorial: Juan Rubio.

Redactor Jefe: José Lorenzo.

Coordinador: Jordi Llisterrí.
jllisterri@vidanueva.es

Diseño: Sonsoles Hernández.

VidaNueva.es

LA MEMÒRIA DELS MÀRTIRS

En aquest país la memòria històrica continua sent un tema complicat. Han passat 75 anys des de la Guerra Civil però els quaranta anys de dictadura n'han dificultat una memòria ponderada i justa. Se n'ha fet un tema més de batalla que de memòria. La majoria dels sacerdots i religiosos assassinats eren homes que estaven al costat de la gent i de les inquietuds del país. Van morir per la seva condició d'eclesiàstics o de catòlics. I van morir perdonant, sense renunciar a la seva fe. Aquesta és la memòria permanent que han volgut mantenir les comunitats religioses o diocesanes afectades. La dels testimonis de la fe i la recerca de la reconciliació. Com mostra aquesta foto de portada, d'un acte que cada any celebra la comunitat claretiana a Cervera, la majoria d'institucions ho han anat fent de manera pública però sense triomfalismes de vencedors i vençuts. Forma part de la història de l'Església de Catalunya. Aquest és el to que s'espera del gran acte de beatificació que es farà a Tarragona l'octubre vinent.

Tarragona, la beatificació més gran de la història

JORDI LLISTERRI

A Catalunya va ser assassinats al voltant de 1.500 sacerdots i religiosos i centenars de catòlics, la majoria l'estiu de 1936. Es calcula que els clergues i religiosos a Catalunya són un terç dels morts que hi va haver a tot Espanya, només assimilables als 4.000 afusellats a Catalunya per la repressió franquista. Són les dades que recull el documentat llibre de **Jordi Albertí** *El silenci de les campanes*, que il·lustra la magnitud de la persecució patida per sacerdots i religiosos.

De totes aquestes víctimes –pràcticament un terç del total de sacerdots i religiosos masculins presents a Catalunya en aquell moment–, les que tenen obertes causes de beatificació

es van acostant al miler. La majoria estan en processos que es van obrir poc després de la Guerra Civil i que la Santa Seu va tenir retinguts fins als anys 80. Alguns ja han estat beatificats, bona part en la multitudinària celebració del 2007 a Roma, de 498 màrtirs de tota Espanya.

Ara, el 13 d'octubre, es farà a Tarragona una segona *macrobeatificació* promoguda per la Conferència Episcopal Espanyola i que s'organitzarà conjuntament amb l'arquebisbat metropolità. Inclou la majoria de les causes aprovades els darrers anys, on més de la meitat dels màrtirs són morts a Catalunya, entre ells dos bisbes: **Huix** de Lleida i **Borràs** de Tarragona. Les xifres finals estan pendents de dues o tres causes que s'haurien de tancar abans de l'estiu, però segur que seran més de 500 màrtirs. La cerimònia

Lluís Serra

Josep Guiteras

ELS 'CURETES' DE MONZÓ

A més del qui era el bisbe de Lleida el 1936, **Salvi Huix Miralpeix**, Lleida tindrà aquest octubre els primers capellans màrtirs beatificats. Són coneguts popularment com els *curetes* de Monzó, lloc on van ser assassinats els dos joves vicaris. Són els primers capellans, perquè fins al 2003 no es va tramitar la causa dels 270 clergues morts (169 de la part catalana del bisbat), que encara està pendent a Roma. La decisió d'iniciar el procés es va prendre després de l'aprovació del Consell Presbiteral. El 1936 van assassinar dues terceres parts del clergat diocesà. Juntament amb Tortosa, va ser la diòcesi que va pagar un tribut més alt.

El bisbe Huix va refugiar-se un dies a casa d'una família propera. Va refusar una cèdula d'identitat falsa que li hauria salvat la vida però que significava negar la seva condició de bisbe. Finalment, es va lliurar a la Guàrdia Civil. Després de quinze dies a la presó, va ser afusellat al cementiri de la ciutat amb una vintena de presos més que havien de ser traslladats a Barcelona.

Ahora, un dels màrtirs més recordats a Lleida és el químic **Francesc Castelló**, especialment pel testimoni que va deixar en les cartes escrites a la presó. Va ser el primer màrtir beatificat de la diòcesi, el 2001.

de beatificació més gran de la història. Amb aquests, seran ja més de 1.500 els eclesiàstics i laics assassinats els anys 1930 a Espanya que han pujat als altars. Aquest esdeveniment, però, no tanca el procés. Molts bisbats i ordes religiosos han completat el martirologi i han obert noves causes en els darrers anys.

“Creiem que el que aquests germans van mostrar era coratge de fe. I el que volem és que aquesta sigui una celebració de reconciliació i de perdó”. És el parer del germà marista **Lluís Serra**, compartit per les institucions que tenen membres de les seves comunitats implicats en aquesta celebració. “Es pot analitzar el moment en què es va produir, però no per generar actituds d'enfrontament, ni que els morts siguin utilitzats per ningú. És un acte eclesial. Van ser testimonis de la seva fe i no volem que s'utilitzin per a altres qüestions o posicionaments partidistes”, explica Serra.

Per remarcar aquesta dimensió, els maristes han preparat els actes de beatificació amb una comissió internacional, com un tema de tot

El 13 d'octubre Tarragona acollirà la beatificació de més de 500 màrtirs

l'institut. A més de l'edició i difusió del testimoni d'aquests màrtirs, faran una celebració prèvia a les Avellanes i una vetlla a Barcelona. També volen agrair el testimoni de les persones que van acollir els nois i joves que van fugir de les cases de formació. "Sempre hi ha hagut un vincle molt especial entre aquests estudiants i les famílies dels pobles del voltant", diu Serra. La causa marista també inclou dos laics, cosa que ara enllaça amb el treball conjunt entre laïc i Vida Consagrada que ha emprès la majoria de religiosos.

Donar la vida

Els germans de les Escoles Cristianes també organitzaran alguns actes al voltant de la beatificació i publicaran el testimoni dels seus màrtirs. El provincial, **Josep Guiteras**, explica que, "com el 2007, volem fer algunes catequesis centrades en la passió de l'educador cristià. Reflexionar sobre la necessitat de la vocació d'educador, d'un mestre que és capaç de donar testimoni amb la seva vida, i fins i tot amb la seva mort". També el plantejament de La Salle és "de senzillesa, humilitat i esperit de reconciliació i de perdó".

Màrtirs de La Salle i sant Jaume Hilari

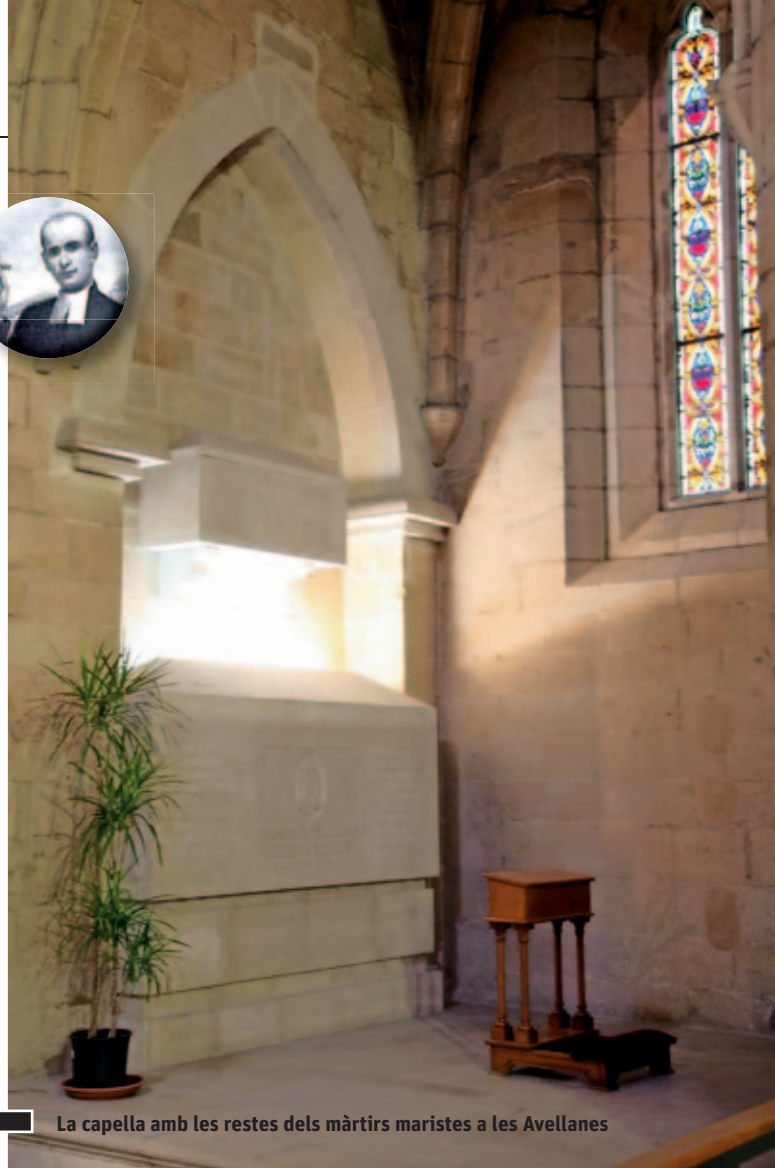
GERMANS DE LA SALLE DE TOT CATALUNYA

La causa del bisbe **Borràs** inclou la de 39 germans de La Salle. Molts d'ells, amb altres clergues i religiosos, van passar pel vaixell presó del port de Tarragona. D'allà se'ls van anar emportant en diversos grups i en dies diferents per executar-los. Junt amb els d'altres causes, en total a Tarragona seran beatificats 75 germans de les Escoles Cristianes. Anteriorment ja s'havia beatificat 44 germans més, també de les causes obertes durant els anys 1950. Com en altres ordes religiosos, la memòria dels màrtirs dels germans de La Salle està estesa per Catalunya, ja que eren mestres presents en els centres educatius que tenien per tot el territori. En van matar 97. Un d'ells ja és sant: **Jaume Hilari**, canonitzat el 1999, després que el mateix dia de la beatificació s'acredités un miracle. Va ser executat el 1937, també després de ser empresonat al port de Tarragona. Un tribunal popular el va condemnar amb 24 presos més. Tots van rebre l'indult, menys ell. El record dels màrtirs de La Salle es conserva en una cripta a la casa que tenen a Sant Martí Sesgueioles.

LA GRAN CAUSA DELS MARISTES

El germà **Aquilino Cristiano** va haver de fugir del seminari marista de les Avellanes però es va continuar preocupant pels novicis que hi havia amagats en diverses cases de la rodalia. Aquest moviment és el que va fer que el localitzessin a finals d'agost del 36. Quan el van afusellar, amb els dits de la mà dreta feia la forma de creu amb un palet de fusta. Anys més tard, quan van exhumar el cadàver, la mà conservava la postura i es mantenia incorrupta. És un dels 68 maristes que seran beatificats en una causa que agrupa diversos processos iniciats els anys 50 i que es van unificar posteriorment. Dels nous beats maristes, els morts a Catalunya són quatre que eren a Vic i, juntament amb **Crisanto**, quatre que van afusellar al mateix frontó de les Avellanes. Allà és on després es va construir un memorial dins l'església.

En total, hi ha 174 maristes en diverses causes, la majoria morts a Catalunya. Una seixantena de casos encara estan oberts. El més conegut és el del centenar de maristes que es van aplegar l'octubre de 1936 al port de Barcelona. S'havia pactat un rescat, però en lloc de sortir cap a França els van conduir al centre de detenció de Sant Elies, on 44 van ser assassinats juntament amb el seu provincial.

La capella amb les restes dels màrtirs maristes a les Avellanes

→ “Potser alguns no ho veuen tan així, però penso que és la tònica general”, diu Guiteras.

Mossèn **Joan Ramon Ezquerria**, vicepostulador d'una de les causes obertes a Lleida, també diu que s'ha de fer així. “Ja ho vam fer en les beatificacions anteriors, sobretot la de **Francesc Castelló**: no posar-nos a la part dels perseguïdors, sinó posar-nos a la part dels màrtirs”. Per Ezquerria, el que s'ha de remarcar no són “els motius que poguessin tenir els perseguïdors”, sinó “el testimoniatge d'aquests màrtirs, el perdó que tots van oferir. De tots els qui tenim documentació sabem que ho van fer. Hi ha grups que anaven a dalt dels camions sabent que anaven a morir, cantant i perdonant al mateix temps”. És destacant aquesta actitud, que es podrà “veure com els màrtirs són elements de reconciliació”.

A Lleida, per preparar la beatificació, han creat una comissió diocesana conjunta amb totes les altres

institucions implicades en les sis causes obertes al bisbat: mercedaris, maristes i carmelites. Entre altres activitats, editaran algunes obres sobre

EL BISBE BORRÀS

El bisbe auxiliar **Manuel Borràs** era un dels col·laboradors de màxima confiança del cardenal **Vidal i Barraquer**. Amb ell va sortir de Tarragona per refugiar-se a Poblet. Allà els van localitzar els milicians, però només es van emportar el cardenal amb el seu secretari. **Vidal i Barraquer creia segur Borràs a Poblet, però poc després també se'l van endur. La Generalitat va poder assegurar la sortida del cardenal amb un vaixell des de Barcelona, però Borràs va quedar retingut a Montblanc. El 12 d'agost li van dir que el traslladaven a Barcelona, però al cap de pocs quilòmetres el van assassinar. Va morir fent una benedicció. Mai no se n'ha trobat el cos, que va ser cremat. Ara serà beatificat amb 67 capellans més del l'arquebisbat, on van morir una tercera part dels sacerdots diocesans.**

els màrtirs i faran una exposició de relíquies i un concert a la catedral.

Una altra tasca de les institucions implicades ha estat la recerca dels familiars dels màrtirs per convidar-los als actes. Són més de 500 famílies que cal localitzar. Des dels Missioners Claretians se n'ha encarregat una comissió. El claretà **Josep Armengol** ha preparat un llibret amb el testimoni dels beatificats. També s'hi vol donar una visió universal, centrada més en el testimoni de fe que en la confrontació bèl·lica: “S'enviarà a les comunitats dels 65 països on som presents. Està centrat en el perfil dels màrtirs, la seva espiritualitat, la tasca que van fer i com va ser la seva mort”. Armengol insisteix també en l'austeritat que demana el moment: “En aquests temps volem fer una cosa senzilla, que no costi massa”.

El que també és comú a les comunitats diocesanes o religioses és que totes volen mantenir la memòria dels màrtirs com una part de la seva

‘ELS SET DEL PIS’ DE MONTSERRAT

Montserrat tindrà ara els vint primers benedictins màrtirs de l'abadia. I entre ells, com a curiositat, el primer màrtir compositor que es coneix, el pare **Rodamilans**. Al final de juliol de 1936, la comunitat es va dispersar buscant refugi a l'espera de poder fugir del país. Així, l'abat **Marcet** va poder arribar a França l'1 d'agost. Però el prior, el pare **Grau**, i 22 benedictins més van ser assassinats mentre es gestionava la seva sortida. Van morir repartits pels diversos llocs on van buscar refugi en cases de familiars i amics, però el grup més gran van ser “els set del pis”. Un pis a la Ronda Sant Pere protegit per la Generalitat era el punt de trobada dels monjos que havien de passar per Barcelona. Els set que casualment es trobaven allà el 19 d'agost van ser localitzats per un grup de milicians que van anar a parar a la mateixa finca perseguint un canonge. L'endemà van aparèixer els set cadàvers prop de la Creu de Pedralbes. Els monjos són recordats en un mural a la Sala Capitular, i les restes que se n'han recuperat reposen en una cripta de l'Abadia.

Cripta dels màrtirs a Montserrat

història. Com diu el claretià Josep Armengol, “el tema de revolució a Espanya és una mica complicat perquè hi ha gent que van partir per dues bandes. No ens interessa molestar a ningú. El que passa és que a aquests claretians els van matar per ser religiosos o per ser sacerdots, sense cap motiu”.

Mai més

En la mateixa línia, el provincial de La Salle a Catalunya reconeix que, encara que hagin passat 75 anys, el context de la Guerra Civil dificulta encara avui que s'entengui així: “És el punt més delicat i més difícil”. Veu la dificultat, especialment des de Catalunya, que “els mateixos alumnes nostres o els pares ho puguin entendre bé” i que “la gent pugui arribar a viure el que representa que aquestes persones hagin donat la vida”. “El que és fonamental”, diu Guiteras, “és que això no torni a passar mai més”.

D'altra banda, mossèn Ezquerria sap que és un “tema disputat” però

Joan Ramon Ezquerria

Josep Armengol

també creu que “els prejudicis que hi pot haver sobre aquest tema depenen molt de la forma en què ho presentem”. Com experiència, es mostra satisfet perquè durant la beatificació de Castelló “no va sortir res en contra, perquè tampoc nosaltres no vam fer polèmica”. Serra també remarca la dimensió eclesial de “reconeixement de persones que van intentar viure de forma coherent la seva fe” i que s'ha de fer com “un espai de comunió al marge de sensibilitats polítiques i culturals”. Serra conclou que “això no treu que fora de l'Església hi hagi persones que van morir en el mateix context i que també mereixin el seu reconeixement. La dinàmica pròpia de l'Església no exhaureix un reconeixement més global”.

LA MEMÒRIA DELS CLARETIANES

Ara culminarà la causa de Tarragona que inclou 23 missioners claretians, set dels quals eren catalans. Eren professors universitaris de teologia a Tarragona i membres de la comunitat del convent de Sant Agustí de la Selva del Camp.

Però els claretians catalans tenen 130 companys assassinats, gairebé la meitat dels claretians que van morir a tot Espanya. El grup més important són els que van matar al seminari de Barbastro, un esdeveniment ara recollit en la pel·lícula *Un Dios prohibido*. L'altre

seminari màrtir de Catalunya és el de Cervera. Després d'escapar-se'n un grup de més de cent estudiants, 14 va ser detinguts i afusellats al cementiri de Lleida. La seva memòria es conserva cada any amb una trobada al Camp dels Màrtirs del Mas Claret de Cervera.

Mural de Pere Pruna a la Sala Capitular

“En una beatificación no condenamos a los verdugos”

J. LLISTERRI

Cuando en abril del pasado año se aprobó convocar una nueva beatificación conjunta de los mártires de la persecución religiosa en España, quedó pendiente decidir en qué ciudad se celebraría. Zaragoza o Madrid eran algunas posibilidades, pero el arzobispo **Jaume Pujol** se empleó a fondo para que fuera en Tarragona. En la Plenaria de la Conferencia Episcopal Española de noviembre de 2012, después de haberlo hablado los meses anteriores con otros obispos, se aprobó finalmente su propuesta.

¿Porqué en Tarragona?

Me parecía lógico. La causa más numerosa es la de los sacerdotes de Tarragona, y con un obispo, aunque haya otros, como los de Lleida y Jaén. Prácticamente en todas las parroquias de la diócesis hay sacerdotes mártires que nacieron o estuvieron allí.

Pero, además, entronca con el cristianismo primitivo. Nuestro obispo **Fructuoso** es el primer obispo santo mártir de los doce que se pueden ver en la capilla de la Conferencia Episcopal. Conservamos las actas martiriales más antiguas de la Península y sabemos el lugar exacto de su martirio en Tarragona. Es una riqueza extraordinaria poderlo unir con los mártires de 17 siglos después. Y Tarragona es una sede martirial con la memoria de la presencia de san **Pablo**. Cada vez hay más convencimiento a nivel internacional de su presencia en la ciudad.

¿Este puente con los orígenes ayuda a darle un nuevo sentido?

A mí me parece que sí. Es muy claro que en los primeros mártires de la época romana no hay una motivación política. Así lo recogen claramente las actas de san Fructuoso. Y mientras los verdugos ya han desaparecido de la memoria, conservamos el testimonio de los mártires. También nos ofrece una oportunidad pastoral única en un momento en el que necesitamos despertar a una sociedad muy secularizada.

El mártir es exclusivamente aquel que ha muerto por Dios

¿El concepto de martirio durante la Guerra Civil no continúa creando confusión?

Yo creo que no. Es muy importante la distinción entre las víctimas de una guerra civil y los mártires. No son víctimas de la Guerra Civil; son víctimas de la persecución religiosa. El mártir es exclusivamente aquella persona que ha muerto por Dios. No hay otras motivaciones posibles.

Víctimas de la Guerra Civil hubo de todo tipo, y de todas partes. También después de la guerra se hicieron muchas barbaridades. Aquí, en Tarragona, hubo una represión terrible. Por eso se ha hecho un proceso larguísimo para demostrar que las personas beatificadas murieron exclusivamente por Cristo. La Iglesia ha sido muy cauta en este proceso. Tiene que servir para darse cuenta de hasta dónde pueden llegar a destruir a las personas algunas ideologías extremas. Lo que queremos es que la gente se pregunte si por su fe se debe matar a otros.

Ejemplos para otros

¿Es un signo que se puede comprender fuera del ámbito eclesial?

El compromiso de una persona que muere por su conciencia también es un ejemplo para otras personas. Yo invitaría a la gente a que leyera unas cuantas vidas de estas personas y me dijeran si no vale la pena que sean reconocidas. Creo que es así, aunque no se crea en una vida futura y, por lo tanto, no se comprenda la

Jaume Pujol

Arzobispo de Tarragona

causa primera de las beatificaciones. Solo mirando a Cristo se puede entender el martirio. Los hay a los que les propusieron renegar de su fe para salvarse. Es lo mismo que le pasó a Fructuoso. Hay un padre que le proponía a su hijo que renegara y se confesara después para salvar la vida. No lo hizo. Esto es ejemplar. Solo la fe exige esto, porque el cristianismo no es una ideología, es un encuentro con **Jesús**.

¿Qué nos pueden enseñar los mártires hoy?

Un mártir es modelo, ejemplo e intercesor. Nos enseñan la fidelidad, que hoy es muy importante. Testigo de que la fe puede llevar hasta la muerte. En un momento en que el compromiso en las cosas importantes se rompe, es fundamental que nuestra sociedad pueda ver la coherencia. Y de cómo la fe debe llevarnos a vivir una vida coherente.

¿También se debe insistir en la reconciliación?

Es muy relevante entender que morían perdonando. En una beatificación no condenamos a los verdugos. Los perdonamos. Ellos mismos perdonaban a sus verdugos, aunque los vencedores después no los perdonaron. Pero la Iglesia los ha perdonado, a nadie se le han cerrado las puertas. Lo que hacemos es alabar a los que fueron fieles. Y lo hacemos

porque pensamos que esto puede hacer un gran bien a las personas, creyentes o no.

En Tarragona fueron asesinados 134 sacerdotes, pero la causa aprobada incluye solo 67. ¿El proceso se cierra así?

No. Yo he iniciado una nueva causa en la que quiero que se examinen todos los casos de los sacerdotes que no entraron en el proceso que se inició en 1952. Algunos de ellos claramente no tenían que entrar porque fueron asesinados por otras

Quiero que se examinen todos los casos de los sacerdotes que no entraron en 1952

causas. Pero en muchos casos no había suficiente información para probar su martirio y en la selección quizás se consideró a algunos demasiado activistas. Por eso veo la necesidad de examinarlos a todos. Ahora los estudios no se hacen de la misma manera que hace 60 años, hay nuevas fuentes y tenemos una nueva perspectiva para valorarlo. Hemos hecho la lista completa para

presentar una nueva causa. También está muy avanzada la causa de **Marià Mullerat**, un médico de Arbeca.

¿Cómo se trabajará este sentido pastoral desde Tarragona?

La diócesis tiene una comisión que trabaja con publicaciones y actas sobre el sentido del martirio y presentando la biografía de estos sacerdotes y religiosos. También nos hemos preocupado de la exhumación de los restos de los mártires para llevarlos a sus parroquias, si no se había hecho. Y hemos destacado el memorial al obispo **Borràs** en la catedral, en el mismo lugar que descansan **Vidal i Barraquer** y **Pont i Gol**. Por otra parte, tengo muy avanzada una carta pastoral sobre el significado del martirio, de aquellos que están más cerca del Señor después de los apóstoles.

¿Las instituciones públicas han valorado la proyección que para la ciudad puede significar la ceremonia?

A la primera. La ciudad está encantada. Las administraciones se dan cuenta de lo que representa que puedan venir 50 o 60 mil personas. Es un prestigio para la ciudad, lo han entendido muy bien, y hay una gran disposición a colaborar. También nos servirá para promover la ruta de los primeros cristianos y un acontecimiento como es la representación de *La Pasión de San Fructuoso*.

BERNABÉ DALMAU
Monjo de l'Abadia de Montserrat

Amb l'alçament militar de juliol de 1936, el clima de guerra civil va propiciar tota classe de venjances i de crims, i la postguerra va ser una època de dures represàlies. Però hi va haver persones, de les dues parts bel·ligerants, que van treballar per intentar evitar la guerra, per salvar vides i estalviar patiments. Entre elles, molts cristians que van ser víctimes del sectarisme de les esquerres però també de l'extremisme de la dreta catòlica. Al nostre país, els dos més emblemàtics van ser objecte de represàlia per part del general **Franco**: el cardenal **Vidal i Barraquer** i el diputat **Carrasco i Formiguera**. L'un, mort a l'exili, i l'altre, executat al final de la Guerra. Tampoc no es pot negar la impotència ni la desídia dels governs central i autonòmic davant dels qui van promoure els assassinats, ni la reacció majoritària de l'episcopat espanyol a favor dels militars revoltats.

La persecució religiosa va prendre unes proporcions mai vistes després de l'Imperi romà. Prop de set mil eclesiàstics immolats a tot Espanya. Espontàniament, el llenguatge popular els va qualificar de màrtirs, però cal recordar la cautela amb què l'Església fa servir sempre el sentit propi de la paraula.

La instrumentalització duta a terme pels qui volien polititzar les mostres de fe amb l'objectiu de construir una societat amb vencedors dominant els vençuts va ser contemporània als fets luctuosos. A la postguerra, el règim de Franco va promoure que la Santa Seu canonitzés massivament i amb rapidesa els suposats quatre-cents mil "*Caídos por Dios y por España*". **Pius XII**, òbviament, no va accedir a aquests propòsits i va aparcar fins i tot els processos de beatificació més seriosos. **Joan XXIII** i **Pau VI** van preferir no activar els processos,

si bé aquests continuaven arribant. En aquest sentit, és meritòria la gestió que va fer el cardenal **Albareda**, precisament ell que tenia un germà, també monjo de Montserrat, mort per la fe en Crist. Escrivia el 1964: "Certament molts dels morts poden ser reconeguts per l'Església com a màrtirs en un temps oportú. Avui certament no és un moment propici". Eren motius de justificada prudència, ben diferents dels desitjos –promoguts també pels dos extrems– que les ferides de la lluita fratricida no cicatritzessin mai.

Han passat els anys, i **Joan Pau II** va voler fer redescobrir que, tant la santedat en general com la concreció singular que és el martiri, no són patrimoni exclusiu de segles passats: "Com cada segle en la història de l'Església, també el nostre ha donat nombrosos sants i beats, i especialment molts màrtirs".

Així, indefinidament i per principi, resulta forçat excloure del reconeixement públic eclesial valuosos testimonis de la fe pel simple fet que van ser morts durant la Guerra Civil espanyola. I es comprèn que, uns anys després de la instauració de la democràcia, es cursessin algunes de les causes de beatificació, iniciades feia anys, i se'n fes la proclamació a partir de 1987. Les successives i reiterades celebracions –i potser també, cal confessar-ho, alguns recels que suscitaven cada vegada– van moure la Santa Seu a cursar totes les causes pendents de beatificació en un futur no gaire llunyà. En total, el nombre de beats –alguns dels quals, mentrestant, ja han estat canonitzats– passarà del miler, xifra realment molt considerable, però que representa només una mostra dels cristians que van donar la vida per Crist en aquell enfrontament fratricida.

Beatificació a la Plaça de Sant Pere del Vaticà el 2007

El moment oportú